

**Gemeente
Amsterdam**

Archeologisch bureauonderzoek

Buiksloterham kavels 1a, 18, 19, 20, 39, 68, 69, 70,
Asterweg, Distelweg en Grasweg
BO 18-052 Amsterdam 2018
Monumenten en Archeologie

Inhoud

Inhoud	3
Samenvatting.....	4
Inleiding	5
1 Basisgegevens	6
2 Historisch-topografische en archeologische inventarisatie	8
2.1 Geomorfologie en bodem algemeen.....	8
2.2 Historie algemeen	8
2.3 Historisch-topografische inventarisatie.....	9
2.3.1 IJ	9
2.3.2 Buiksloterham.....	10
2.3.3 Industrie en verstedelijking	11
2.4 Archeologische inventarisatie van het plangebied.....	15
2.4.1 Archeologische Monumentenkaart	15
2.4.2 Vindplaatsen	15
2.4.3 Bodemopbouw.....	17
2.5 Conclusie: verwachtingsmodel.....	17
3 Archeologische verwachtingskaart	18
4 Archeologische beleidskaart.....	20
5 Conclusie	22
6 Bronnen.....	23
Appendix I: beleidsvarianten en stroomschema	24

Samenvatting

Monumenten en Archeologie heeft in opdracht van Ingenieursbureau Amsterdam een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor de te ontwikkelen kavels 1a, 18, 19, 20, 39, 68, 69, 70, en de Asterweg, Distelweg en Grasweg in de Buiksloterham, stadsdeel Noord. Het onderzoeksgebied is uitgebreid naar het volledige ontwikkelgebied Buiksloterham. Dit onderzoek is bedoeld om een beeld te krijgen van de ondergrondse cultuurhistorische waarden die in het plangebied aanwezig kunnen zijn, en ten gevolge van de reeds voorgenomen en eventuele toekomstige bouwontwikkelingen verstoord zullen worden.

Het bureauonderzoek gaat uit van een beknopt overzicht van de historisch-topografische ontwikkeling van het plangebied. Het historisch overzicht wordt aangevuld met archeologische informatie afkomstig van vindplaatsen in de omgeving van het plangebied. De historische en archeologische informatie over de ruimtelijke topografische ontwikkelingen is omgezet naar een beeld van archeologische verwachtingen.

Op de archeologische verwachtingskaart (p. 18) worden twee zones aangegeven. Aan de hand hiervan is een archeologische beleidskaart opgesteld, waarin de beleidsregels en maatregelen voor de vereiste archeologische monumentenzorg zijn vastgelegd. De beleidskaart telt één zone (p. 20). Hiervoor is gespecificeerd dat alle bodemingrepen, ongeacht de oppervlakte of diepte, zijn vrijgesteld van archeologisch onderzoek. In het kader van de voorgenomen bouwontwikkeling hoeft daarom geen archeologisch onderzoek plaats te vinden.

Wel geldt voor het gehele plangebied de wettelijke meldingsplicht. Dit houdt dat ook wanneer geen archeologisch onderzoek is vereist, en toch bodemvondsten worden gedaan waarvan redelijkerwijs kan worden vermoed dat deze van archeologische waarde zijn, dit wordt gemeld bij Monumenten en Archeologie. In overleg met de ontwikkelaar worden vervolgens maatregelen getroffen worden tot documentatie en berging van de vondsten.

Inleiding

Monumenten en Archeologie heeft in opdracht van Ingenieursbureau Amsterdam een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor de te ontwikkelen kavels 1a, 18, 19, 20, 39, 68, 69, 70, en de Asterweg, Distelweg en Grasweg in de Buiksloterham, stadsdeel Noord. Het onderzoeksgebied is uitgebreid tot aan de Klaprozenweg, Buiksloterkanaal en het IJ, zodat het bureauonderzoek kan dienen als toetsingskader voor toekomstige bouwontwikkelingen in de Buiksloterham.

Het bureauonderzoek geeft een overzicht van bekende of verwachte archeologische waarden binnen het plangebied. Hierbij is gebruik gemaakt van historisch kaartmateriaal, relevante publicaties en archiefbronnen in samenhang met archeologische informatie over al bekende vindplaatsen in het plangebied en omgeving. Deze informatie is samengevat in een archeologisch verwachtingsmodel op basis waarvan de beleidsregels voor erfgoedzorg worden vastgelegd ten behoeve van het plan- en onderzoeksgebied.

In het bureauonderzoek komt een landschappelijke, historische en archeologische analyse van het plangebied (hoofdstuk 2) aan de orde. Hieruit volgt een archeologische verwachtingskaart (hoofdstuk 3), gekoppeld aan een beleidskaart (hoofdstuk 4) die inzichtelijk maakt of en in welke gevallen archeologische maatregelen binnen de voorgenomen en toekomstige planontwikkeling vereist zijn.

1 Basisgegevens

Opdrachtgever

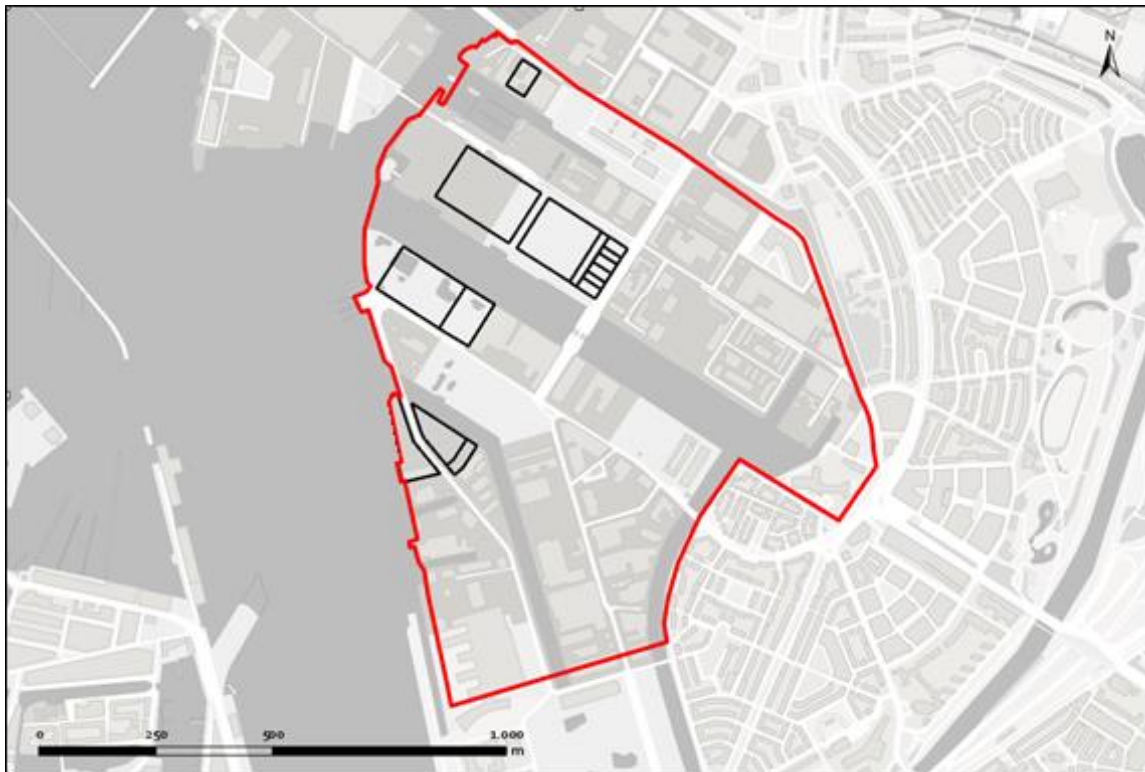
Opdrachtgever	Ingenieursbureau
Contactpersoon	
Adres	Postbus 12693
Postcode / plaats	1100 AR Amsterdam

Onderzoeksgebied

Provincie	Noord-Holland
Plaats	Amsterdam
Stadsdeel	Noord
ARCHIS onderzoeksnummer	4595490100
Centrum coördinaat	X: 116679
	Y: 488010

Plangebied – te ontwikkelen terreinen

Deelgebied	Oppervlakte bodemingreep	Diepte bodemingreep
Kavel 1a	Nog onbekend	Nog onbekend
Kavel 18/19	80.000 m ²	2,3 m - NAP
Kavel 20 en Boterbloemstraat	6.000 m ²	0,6 m - NAP
Groenstrook kavel 39	4.000 m ²	0,6 m - NAP, lokaal 2,0 m - NAP
Kavel 39	28.000 m ²	0,6 m - NAP, lokaal tot 7,0 m - NAP
Kavels 68/69/70	17.000 m ²	Max. 3,0 m - NAP
Asterweg (herprofilering)	12.060 m ²	0,6 m - NAP, mogelijk lokaal dieper
Distelweg (herprofilering)	24.190 m ²	0,6 m - NAP, mogelijk lokaal dieper
Grasweg (herprofilering)	15.120 m ²	0,6 m - NAP, mogelijk lokaal dieper

1 Het plangebied (zwart omlijnd) en het onderzoeksgebied (rood omlijnd) op de Grootchalige Basiskaart Amsterdam

2 Historisch-topografische en archeologische inventarisatie

2.1 Geomorfologie en bodem algemeen

Het huidige natuurlijke landschap in en om Amsterdam is in grote mate bepaald door de landschapsvorming in het Holocene. Dat is de geologische periode na de laatste IJstijd (vanaf ca. 10.000 v.Chr.). Er heerste toen een gematigd klimaat waarin in enkele duizenden jaren grote pakketten veen groeiden in de kuststreek. Dit Hollandveen bevindt zich in de huidige ondergrond op gemiddeld 2 à 3 m - NAP.

Het natuurlijke landschap werd vanwege grootschalige veenontginningen vanaf de 12de eeuw omgevormd tot een veenweidegebied. Aan de noordzijde van het IJ, in Waterland, begon deze ontwikkeling al in de 10de eeuw. Aangezien de waterhuishouding een cruciale rol speelde bij de veenontginningen, begon tegelijkertijd de aanleg van het stelsel van (zee)dijken ter bescherming van het nieuwe bouw- en akkerland. Later, in de 17de en 18de eeuw, volgden de droogmakerijen waarbij grote watergebieden in Noord-Holland werden ingepolderd.

2.2 Historie algemeen

De vroegste sporen van menselijke bewoning of activiteiten binnen het gemeentelijk gebied van Amsterdam gaan dankzij recente vondsten in de Noord/Zuidlijn bouwputten op het Damrak en Rokin terug tot het late Neolithicum (ca. 2400 v. Chr.). Ook rond de stad, op vooral de hoger gelegen strandwallen, zijn dergelijke oude vindplaatsen. De oudste stedelijke bewoningssporen, voor zover nu archeologisch bekend, beginnen in de 12de eeuw en zijn teruggevonden aan de Nieuwendijk / Kalverstraat en de Warmoesstraat/Nes. Met de aanleg van de (Nieuwezijds en Oudezijds) burgwallen in de 14de eeuw startte het proces van stadsvorming. De laatmiddeleeuwse stad was omsloten door de huidige Singel aan de westkant en de Geldersekaai en Kloveniersburgwal aan de oostkant. In de periode 1585-1663 groeide de stad explosief door vier stadsuitbreidingen. Ten tijde van de Eerste Uitleg (1585-1586) verplaatste de stadsrand zich naar de huidige Herengracht en de Oudeschans. Bij de Tweede Uitleg (1592-1596) kwamen er vier nieuwe woon- en werkeilanden (Marken, Uilenburg, Rapenburg en Vlooienburg) aan de oostkant van de stad. In 1613 ontstond met de Derde Uitleg aan de westzijde van de stad de woon- en werkbuurt de Jordaan en het eerste deel van de grachtengordel tot aan de Leidsegracht. Met de Vierde Uitleg van 1663 werd in de Gouden Eeuw het halfcirkelvormige stadsplan van Amsterdam voltooid. Het oostelijk deel van de grachtengordel werd aangelegd over de Amstel en aan het IJ kwamen de drie oostelijke haveneilanden Kattenburg, Wittenburg, Oostenburg.

De eerste woonwijken buiten de Singelgracht ontstonden naar aanleiding van het uitbreidingsplan Kalff in 1877, gevolgd door een tweede ring na annexatie van grote delen van de gemeenten Nieuwer-Amstel en Sloten in 1896. De 20ste-eeuwse groei van de stad valt uiteen in vier fasen. Tussen 1915 en 1940 werd in Noord, Oost, Zuid en West de Gordel 20-40 gebouwd. Deze werd gevolgd door de naoorlogse tuinsteden in West, Buitenveldert en Noord, en in de jaren zestig en zeventig door het volbouwen van de Bijlmermeerpolder. Met IJburg borduurt de stad begin 21ste eeuw weer voort op het concept van vier eeuwen tevoren, het creëren van stedelijk areaal in en aan het IJ. Daarnaast wordt door de bouw van woningen binnen het bestaande stedelijk gebied ingezet op verdichting van de stad.

2.3 Historisch-topografische inventarisatie

Het onderzoeksgebied Buiksloterham wordt ruwweg begrensd door de Klaprozenweg, het Buiksloterkanaal en het IJ. Tot in de 19de eeuw maakte dit gebied deel uit van de *Ham* of *Buiksloterham* aan de noordzijde van het IJ. Voor de historisch-topografische analyse van dit gebied zijn verschillende historische kaarten gebruikt, waaronder de kaart van het Hoogheemraadschap van het Amstel-, Gooi- en Vechtgebied (ca. 1570), Nicolaas Visscher (ca. 1700), de Topografisch Militaire Kaart (ca. 1850), en de kaart van Publieke Werken (1929, 1983).

2 Het onderzoeksgebied (rood omlijnd) op de kaart van het Amstel- Gooi- en Vechtgebied, ca. 1570 (AAGV)

2.3.1 IJ

De huidige loop van het IJ is in belangrijke mate bepaald door landschappelijke ontwikkelingen die voortvloeiden uit de ontginning van het Hollandse veengebied (3.1). Tijdens stormvloeden aan het eind van de 12de eeuw en in het bijzonder die van 1170 kreeg het Almere door veendoorbraken bij Wieringen en het Waddengebied een directe verbinding met de Noordzee. In dezelfde periode werd het IJ door erosie van het laaggelegen veenweidegebied een aanzienlijk bredere waterloop die in het oosten aansluiting kreeg met de nieuw ontstane Zuiderzee.¹ De monding van de Amstel in het IJ werd vanwege deze landschappelijke verandering droog genoeg voor bewoning en in diezelfde periode ontstond daar Amsterdam, dat zou uitgroeien tot de belangrijkste havenstad in de regio.

Ook elders langs het IJ doken plaatsen op die profiteerden van de nieuwe waterverbinding, zoals het dijkdorp Buiksloot, dat was gelegen aan een beschutte baai tussen twee smalle landtongen, de Volewijk en de Nes (afb. 2, 3). Tot in de 17de eeuw werd de *ham*, zoals

¹ Gawronski 2017.

het water genoemd werd, gebruikt door het veer tussen Amsterdam en Waterland. De ondiepte van het water - *ham* betekende niet alleen 'inham', maar ook 'hoek aangeslibd land'² – zal voor grotere schepen een belemmering hebben gevormd. Met de aanleg van de Buikslotertrekvaart in 1661, dwars door de Volewijk, ontstond een betrouwbare verbinding met Buiksloot en het achterland waardoor het verkeer over de ham afnam (afb. 3).

3 Het onderzoeksgebied (rood omlijnd) op de kaart van Visscher, ca. 1700 (SAA)

2.3.2 Buiksloterham

Gedurende de 17de en 18de eeuw slibte het IJ in toenemende mate dicht. Om het water bevaarbaar te houden moest de vaargeul regelmatig met moddermolens worden uitgebaggerd. De ondiepe *Ham*, die van minder belang was voor het scheepvaartverkeer, werd vanaf 1819 gebruikt voor de opslag van baggerspecie uit het IJ. Om te voorkomen dat het baggerslib terug het IJ in zou stromen, werd in 1821 een dam van rijshout aangelegd in het midden van de ham. Toen deze verzakte volgde in 1832 een tweede, verder in het IJ geplaatste dam. Omstreeks 1842 raakte het baggerdepot vol en werd besloten tot een nieuwe bedijking, en de inpoldering van de *Buiksloterham*.³

² Visser 2016, 13

³ Visser 2016, 13-16

Met behulp van een stoomgemaal, ten zuiden van het plangebied, werd de Buiksloterham in 1851-1852 met behulp van een stoommachine drooggemalen (afb. 4). In de late 19de eeuw werd dit gemaal vervangen en werd een diepere bemaling van de polder op gang gebracht.⁴ De kleibodem van de polder werd tot omstreeks 1900 deels gebruikt voor akkerbouw, en werd aan de zuidrand bevolkt door de landeigenaren en de boeren die het land bewerkten.⁵ Het grootste deel van de polder bleef echter in gebruik als baggerstortplaats.

4 Het onderzoeksgebied (rood omlijnd) op de Topografisch Militaire Kaart, ca. 1850 (SAA)

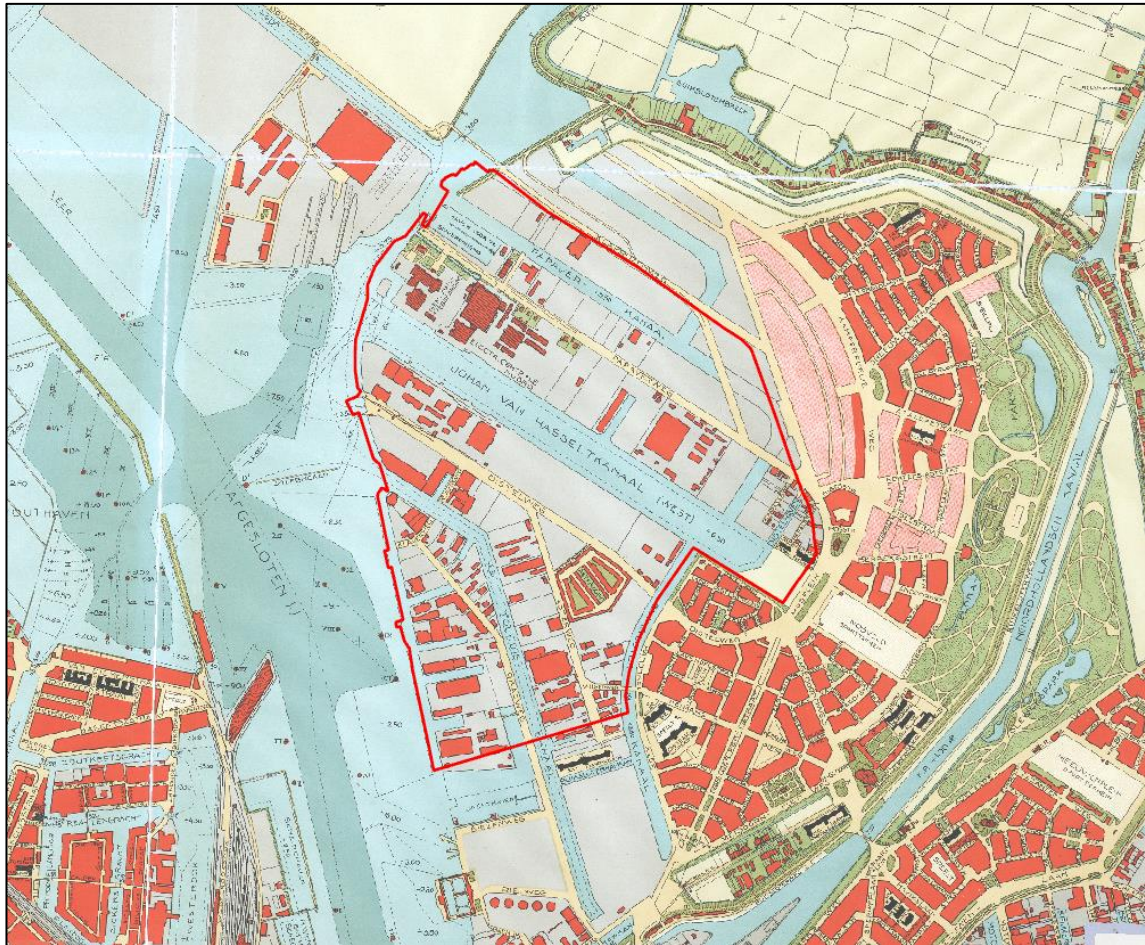
2.3.3 Industrie en verstedelijking

In de jaren 1870 werd buiten de zuidelijke ringdijk van de Buiksloterham een strook land aangeplempt, bestemd voor zware industrie. Vanaf 1906 volgde de rest van de polder in deze ontwikkeling (afb. 5). Dwars door het akkerland werd een netwerk van diepe insteekkanalen gegraven, en met de vrijkomende grond werd het tussengelegen gebied bouwrijp gemaakt. Hiermee verdween de bodem van de droogmakerij onder een dik ophogingspakket.⁶ Het onderzoeksgebied kreeg grotendeels een industriële bestemming, met uitzondering van de ommuurde woonwijk Asterdorp, voor door de gemeente als asociaal bestempelde gezinnen (1927, afgebroken 1955).

⁴ Visser 2016, 187

⁵ Visser 2016, 37

⁶ Aardse 2003, 67-69

5 Het onderzoeksgebied (rood omlijnd) op de kaart van Publieke Werken, 1929 (SAA)

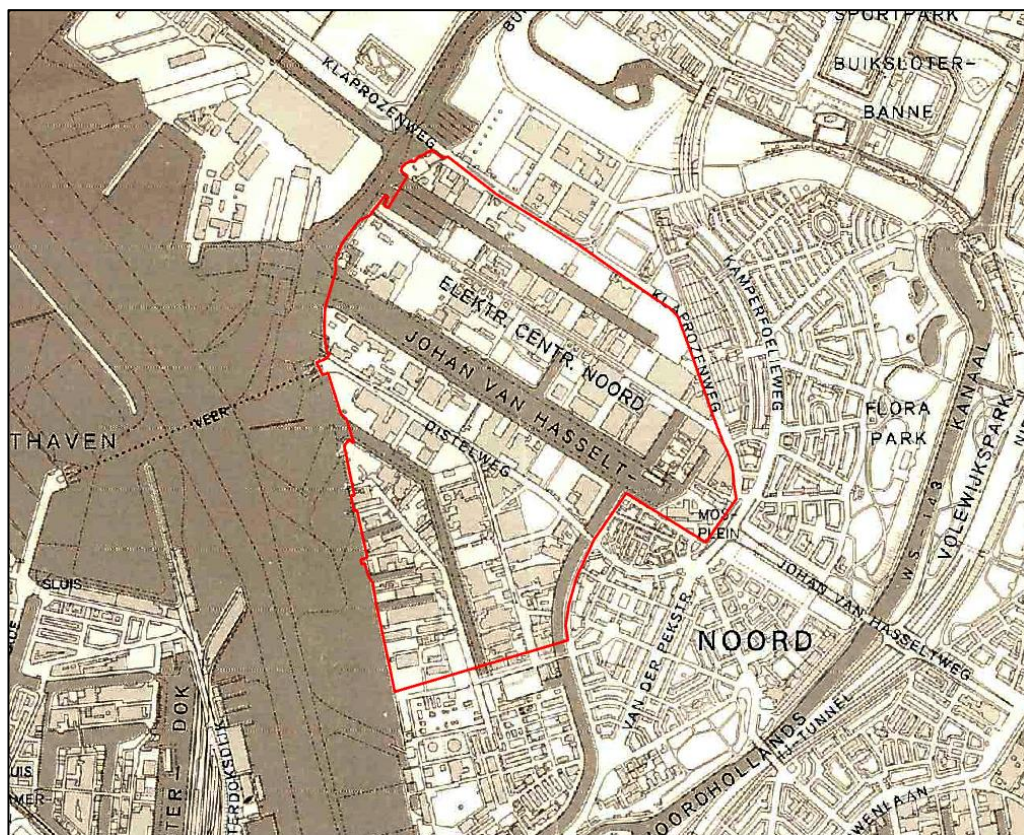
Onder de industriële complexen van de Buiksloterham bevond zich de Fokker-vliegtuigfabriek, die vanaf 1919 langs de Papaverweg was gevestigd. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd deze fabriek in gebruik genomen door de Duitse bezetter, die op verschillende locaties rondom het terrein luchtafweergeschut plaatste. Zo was langs de Distelweg, in het reeds opgehoogde deel van de Buiksloterham, in 1940-1943 een FLAK-stelling en militaire opslagplaats in gebruik.⁷ Over de precieze inrichting hiervan is, afgezien van een luchtfoto (afb. 6), weinig informatie beschikbaar. Aangenomen kan worden dat de (semi-)permanente bebouwing hoofdzakelijk bestond uit ondiep gefundeerd luchtafweergeschut.⁸ Na de Tweede Wereldoorlog werden Duitse stellingen op grote schaal in opdracht van de gemeente geruimd, waarmee ook eventuele restanten van het complex langs de Distelweg zullen zijn verdwenen. Het perceel werd in de tweede helft van de 20ste eeuw, evenals de rest van de Buiksloterham, verder ontwikkeld tot bedrijventerrein (afb. 7). In recente jaren is een deel van de industriële bebouwing afgebroken en is een geleidelijke transformatie tot gemengd woon-werk gebied in gang gezet (afb. 8).

⁷ Oudheusden 2018, 122

⁸ Het luchtafweergeschut aan de Distelweg bestond uit *Leichte Flak-Zuge* (3 x 2 cm) (Oudheusden 2018, 122)

6 Luchtfoto van de FLAK-stelling en opslagplaats langs de Distelweg (Oudheusden 2018, Saricon)

7 Het onderzoeksgebied (rood omlijnd) op de kaart van Publieke Werken, 1983 (SAA)

8 Het onderzoeksgebied (rood omlijnd) op een luchtfoto uit 2015 (PDOK)

2.4 Archeologische inventarisatie van het plangebied

2.4.1 Archeologische Monumentenkaart

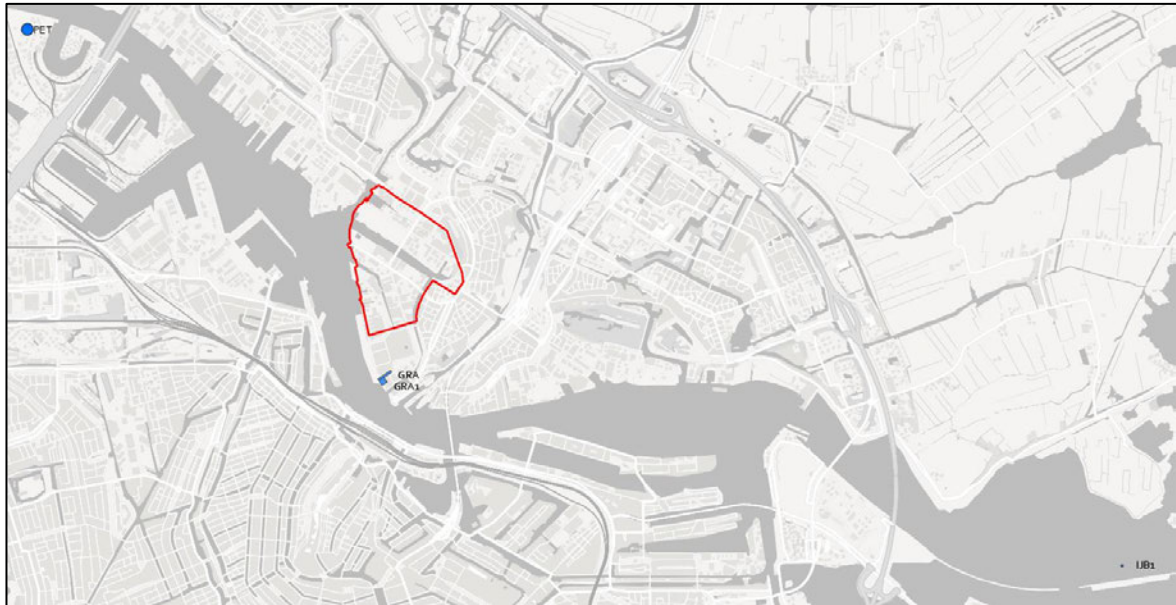
Binnen het plangebied zijn volgens de Archeologische Monumentenkaart (AMK) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed geen archeologische monumenten aangewezen. Ook is het plangebied volgens deze kaart vrij van zones met een archeologische verwachtingswaarde (afb. 9). De Informatiekaart Landschap en Cultuurhistorie van de Provincie Noord-Holland komt overeen met het AMK-kaartbeeld. De verwachtingen op deze kaarten zijn algemeen van aard en dienen in het geval van planvorming nader te worden uitgewerkt. Een inhoudelijke en ruimtelijke specificatie van de archeologische verwachtingen volgt in hoofdstuk 4.

9 Het onderzoeksgebied (rood omlijnd) op de Archeologische Monumenten Kaart (AMK), met in oranje de zones met een archeologische (verwachtings)waarde (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed)

2.4.2 Vindplaatsen

In het onderzoeksgebied heeft tot op heden geen archeologisch veldonderzoek plaatsgevonden. Wel zijn in de nabije omgeving veldonderzoeken uitgevoerd die indicatief zijn voor de archeologische verwachting binnen het onderzoeksgebied (afb. 10). De resultaten van deze onderzoeken bieden een inzicht in de aard van de archeologische resten die hier te verwachten zijn. De vindplaatsen worden hieronder kort beschreven.

10 Het onderzoeksgebied (rood omlijnd) en de vindplaatsen (blauw)

Petroleumhaven (PET)

Tussen 1926 en 1932 werd bij de aanleg van een tochtsloot ten westen van de Petroleumhaven een grote hoeveelheid laat 16de- vroeg 17de-eeuws aardewerk geborgen. Het vondstcomplex vertoonde opvallend veel complete exemplaren, met veel gelijke vormen, waaronder Noord-Hollandse majolicaborden en monniksbekers. Waarschijnlijk betrof het een deel van de lading van een schip dat omstreeks 1600 op het IJ is vergaan. Van het schip zelf waren voor zover bekend geen resten aanwezig.⁹

Shell-terrein Grasweg (GRA, GRA1)

In 2004 en in de periode 2007-2008 werd in het kader van de sanering van het voormalige Shell-terrein een archeologische begeleiding uitgevoerd. Deze had als doel de plaatselijke bodemopbouw te documenteren en eventueel de middeleeuwse zomerdijk van de Volewijk te lokaliseren. Het terrein werd geïnterpreteerd als in het IJ aangeplempte grond.¹⁰ Recentelijk is deze interpretatie als volgt bijgesteld. De natuurlijke ondergrond van de Volewijk op ca. 1 m - NAP bestond uit bruin-grijze klei op rietveen, overeenkomstig met de bodem van buitendijkse kleigronden als de polder IJdoorn. De kleilaag bleek op diverse plekken te zijn verstoord door bodemroerende activiteiten in de 20ste eeuw. Boven het kleipakket bestond de bodem uit lagen baggerslib, puin en geel zand met voornamelijk laat 19de tot 20ste-eeuws materiaal, die in verband kunnen worden gebracht met de (sub)recente ontwikkeling en gebruik van het terrein als industriegebied.¹¹

⁹ Bodenheimer 1932, 229-236

¹⁰ Gawronski & Veerkamp 2007

¹¹ Gawronski & Terhorst 2015, 18-19

Vaargeul Amsterdam-Lemmer (IJB1)

In 2007 werd tijdens baggerwerkzaamheden voor de Vaarweg Amsterdam Lemmer gestuit op een scheepswrak. Waarderend onderzoek door ADC wees uit dat het ging om de restanten van een laat 16de-eeuws waterschip; een scheepstype met een waterhoudend compartiment centraal in het schip (een bun), dat tot het begin van de 19de eeuw op de Zuiderzee voorkwam. Het scheepswrak (18,3 m lang en 4,8 m breed) bevond zich direct aan het oppervlak van de IJ-bodem, afgedekt door een laag ballaststenen, en bestond uit het vlak, de kiel en de stevens van het schip. Tussen deze ballaststenen bevonden zich restanten van de scheepsinventaris.

Ten behoeve van scheepsbouwkundig onderzoek op het droge is het wrak in 2009 gelicht voor onderzoek (afb. 8). Na afloop van het onderzoek is het wrak weer onderwater geplaatst, ten zuiden van de strekdam langs de Vaargeul Amsterdam-Lemmer tegenover de jachthaven van IJburg, waar een locatie is ingericht als archeologisch onderwaterdepot van de gemeente Amsterdam. Het wrak is hiermee voor de toekomst behouden en kan bovendien gebruikt worden als oefenobject voor onderwaterarcheologen.¹²

2.4.3 Bodemopbouw

Uitgaande van de kaart van Publieke Werken van 1911 lag het maaiveld van de Buiksloterhampolder, en daarmee de voormalige waterbodem, op ca. 2,30 m – NAP. De polder werd op dat moment bemalen tot een diepte van ca. 2,90 m – NAP (zomerpeil).¹³ In dezelfde periode begon de ophoging van de polder tot de huidige maaiveldhoogte van gemiddeld 0,5 m tot 1 m + NAP. Dit betekent dat de bodem van de Buiksloterham is afgedekt door een ophogingspakket met een dikte van ca. 2,5 m tot 3 m. Blijkens geologische boringen in het onderzoeksgebied bestaat deze bodemlaag afwisselend uit zand en klei, die vermoedelijk is vrijgekomen bij het graven van insteekkanalen in de kleibodem van de Buiksloterham.¹⁴ De diepe polderbemaling, de druk van het opgebrachte grondpakket, diepe insteekkanalen, en grootschalige industriële bebouwing hebben naar verwachting geleid tot aantasting van eventuele archeologische resten in de voormalige IJ-bodem. Ook recentere resten, in het bovenste niveau van de ophogingen van de Buiksloterham, zijn door sloop- en bouwwerkzaamheden verstoord geraakt.

2.5 Conclusie: verwachtingsmodel

Op basis van bovenstaande inventarisatie zijn binnen het onderzoeksgebied materiële overblijfselen te verwachten die samenhangen met de scheepvaart op het IJ vanaf de 13de eeuw. Samenhangende structuren betreffen in de eerste plaats scheepswrakken, maar dit zijn geïsoleerde vindplaatsen met een lage trefkans. Door polderbemaling, grootschalige ophoging en bebouwing en de aanleg van diverse insteekkanalen in de 19de en 20ste eeuw hebben eventuele resten in de oorspronkelijke waterbodem schade ondervonden. De hoger gelegen, ondiep gefundeerde, resten van de Duitse stelling aan de Distelweg zijn naar verwachting verstoord door sloop- en bouwwerkzaamheden na de Tweede Wereldoorlog. Overblijfselen van archeologische waarde zijn daarom niet meer te verwachten.

¹² Waldus, van Holk en van den Brenk 2007; van den Brenk 2008, Waldus 2010.

¹³ Publieke Werken 1911, blad E6 (SAA inv. 10039)

¹⁴ Dinoloket.nl diverse boringen in Buiksloterham

3 Archeologische verwachtingskaart

Op basis van de historisch-topografische inventarisatie (hoofdstuk 3) zijn binnen het onderzoeksgebied Buiksloterham materiële overblijfselen te verwachten die samenhangen met de scheepvaart op het IJ vanaf de 13de eeuw en de Tweede Wereldoorlog. Dit leidt tot een verwachtingskaart voor het plangebied met twee zones.

A. IJ - Buiksloterham

Archeologische verwachting: laag

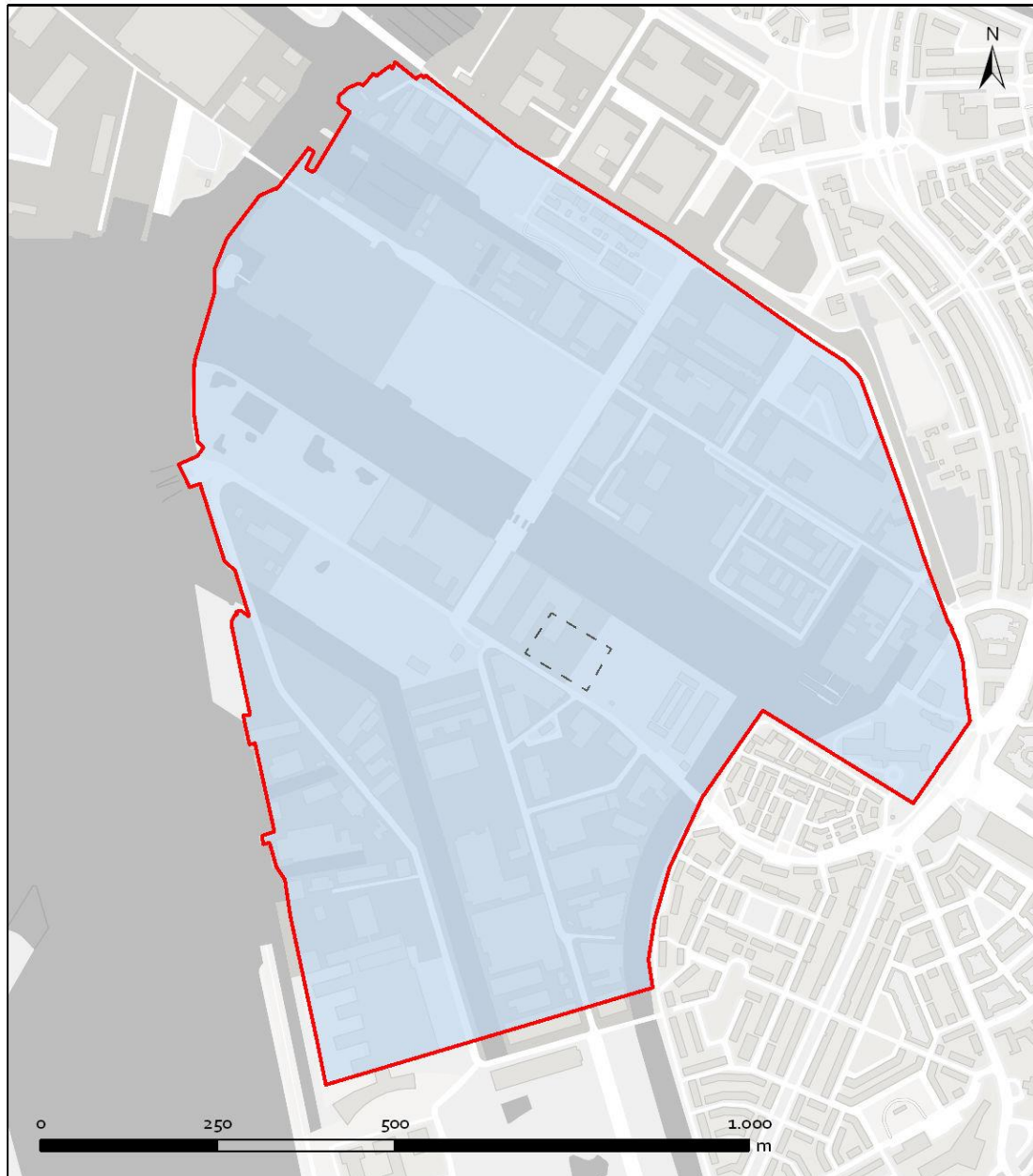
In de bedding van de voormalige IJ-bodem kunnen verzonken overblijfselen voorkomen met de historische scheepvaart op het IJ vanaf de 13de eeuw. De enige samenhangende structuren zijn scheepswrakken, maar dit zijn geïsoleerde vindplaatsen met een lage trefkans. Ook kunnen losse vondsten, afval en gedumpt materiaal voorkomen die in de bedding zijn weggezonden. Vanwege de diepgaande ontwatering van de slibbodem ten tijde van de Buiksloterhampolder, en grootschalige ophoging en stedelijke ontwikkeling in de 20ste eeuw zijn eventuele resten aangetast.

B. Duitse stelling

Archeologische verwachting: negatief

Langs de Distelweg was in de periode 1940-1943 een Duitse luchtafweerstelling en militaire opslagplaats ingericht. Eventuele archeologische resten bestaan uit betonnen funderingen van luchtafweergeschut en diverse losse vondsten. Naar verwachting zijn deze ondiep gelegen resten verstoord geraakt door de ruiming van Duitse werken kort na de Tweede Wereldoorlog, en bouwwerkzaamheden nadien. De verwachting is daarom bijgesteld naar negatief.

× Gemeente
× Amsterdam
×

Archeologische verwachtingskaart
Buiksloterham

□ Plangebied
■ A. IJ-bodem - Buiksloterham
□ B. Duitse stelling

4 Archeologische beleidskaart

De archeologische beleidskaart van het onderzoeksgebied Buiksloterham is bedoeld als een ruimtelijk schema van de maatregelen die nodig zijn voor de zorg voor het archeologisch erfgoed binnen bepaalde zones of locaties in het onderzoeksgebied. De verwachtingen worden gekoppeld aan de huidige toestand van het terrein en mogelijk opgetreden bodemverstoringen. De clustering van de verwachtingszones resulteert in een beleidskaart met daarop één zone met bijbehorende specifieke beleidsmaatregel (Appendix: beleidsvarianten, stroomschema).

Beleidsvariant 11

Voor deze zone geldt uitzondering van archeologisch vervolgonderzoek bij alle bodemingrepen.

Voor het gehele onderzoeksgebied geldt conform de Erfgoedwet een meldingsplicht. Indien tijdens de uitvoering van bouwwerkzaamheden vondsten worden gedaan waarvan redelijkerwijs kan worden vermoed dat deze van archeologische waarde zijn, wordt dit aan Monumenten en Archeologie, Gemeente Amsterdam gemeld zodat in overleg met de opdrachtgever maatregelen getroffen worden tot documentatie en berging van de vondsten.

× Gemeente
× Amsterdam
×

Archeologische beleidskaart
Buiksloterham

□ Plangebied
□ Beleids categorie 11

5 Conclusie

Het voorliggende bureauonderzoek naar archeologische waarden is uitgevoerd voor onderzoeksgebied Buiksloterham. Binnen het onderzoeksgebied geldt één archeologische beleidszone. Hiervoor is gespecificeerd dat alle bodemingrepen, ongeacht de oppervlakte of diepte, zijn vrijgesteld van archeologisch onderzoek. In het kader van de voorgenomen bouwontwikkeling op kavels 1a, 18, 19, 20, 39, 68, 69, 70, Asterweg, Distelweg en Grasweg hoeft daarom geen archeologisch onderzoek plaats te vinden.

Wel geldt conform de Erfgoedwet een meldingsplicht. Indien tijdens de uitvoering van bouwwerkzaamheden vondsten worden gedaan waarvan redelijkerwijs kan worden vermoed dat deze van archeologische waarde zijn, wordt dit aan Monumenten en Archeologie, Gemeente Amsterdam gemeld zodat in overleg met de opdrachtgever maatregelen getroffen worden tot documentatie en berging van de vondsten.

6 Bronnen

Digitale bronnen

Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN2), 50 cm maaiveld gridproduct, shaded relief. Geodan/Esri Nederland

ESRI: Esri Nederland Content: <http://www.esri.nl/>

ARCHIS: Archeologisch Informatiesysteem: <http://www.archis.nl/archisii/html/index.html>

CHW: Cultuurhistorische Waardenkaart provincie Noord-Holland: <http://chw.noord-holland.nl/>

Dinoloket: Data en Informatie van de Nederlandse Ondergrond (DINOloket) TNO, Geologische Dienst Nederland: <https://www.dinoloket.nl/>

HisGIS: Historisch Geografisch Informatiesysteem: <http://www.hisgis.nl/>

SAA: Stadsarchief Amsterdam: <https://www.amsterdam.nl/stadsarchief/>

Literatuur

Aardse, H. 2003: *De noordelijke IJ-oever. Een cultuurhistorische effectrapportage*, Amsterdam

Bodenheim, F. 1932, Loodglazuur-aardewerk uit het eind van de 16de en het begin van de 17de eeuw, in: *Oud-Holland 1932*, 229

Jansen, L., 'De Noorder IJpolder', *Ons Amsterdam* 16 (1964), 253-256

Gawronski, J., J. Veerkamp, 2007: *Het Shell-terrein. Inventariserend veldonderzoek Grasweg (2004), Amsterdamse Archeologische Rapporten 19*, Amsterdam

Gawronski, J., T. Terhorst, 2015, *Archeologisch bureauonderzoek bestemmingsplan Overhoeks (BO 15-086)*, Amsterdam

Gawronski, Jerzy, 'Ontstaan uit een storm. De vroegste geschiedenis van Amsterdam

archeologisch en landschappelijk belicht', *Jaarboek Amstelodamum* 109 (2017), 54-91

Monumenten en Archeologie, 2016, *Erfgoed voor de stad. Agenda voor het erfgoed in een groeiend Amsterdam*, Amsterdam

Oudheusden, L. J., van, 2018: *Vooronderzoek Conventionele Explosieven Buiksloterham Amsterdam-Noord. Saricon documentcode 17So40-VO-01*, Sliedrecht

Provincie Noord-Holland, *Leidraad Landschap en Cultuurhistorie Noord-Holland. Ontwikkelen met Ruimtelijke Kwaliteit*. Haarlem 2010

Visser, M., 2016: *De geschiedenis van de Buiksloterham. Deel 2: De Buiksloterham ingepolderd*, privé uitgave

Waldus, W.B., e.a., *Wrak VAL7, Buiten IJ. De opgraving, lichting en het onderzoek van een 16e-eeuws waterschip*. (ADC Rapport 2064) Amersfoort 2010

Appendix I: beleidsvarianten en stroomschema

Het archeologisch beleid wordt als maatwerk voor een bepaald plangebied in Amsterdam vastgesteld aan de hand van elf varianten, die een afweging bieden op basis van de aard van de verwachting in combinatie met de specifieke (oppervlakte/diepte) bodemingreep.

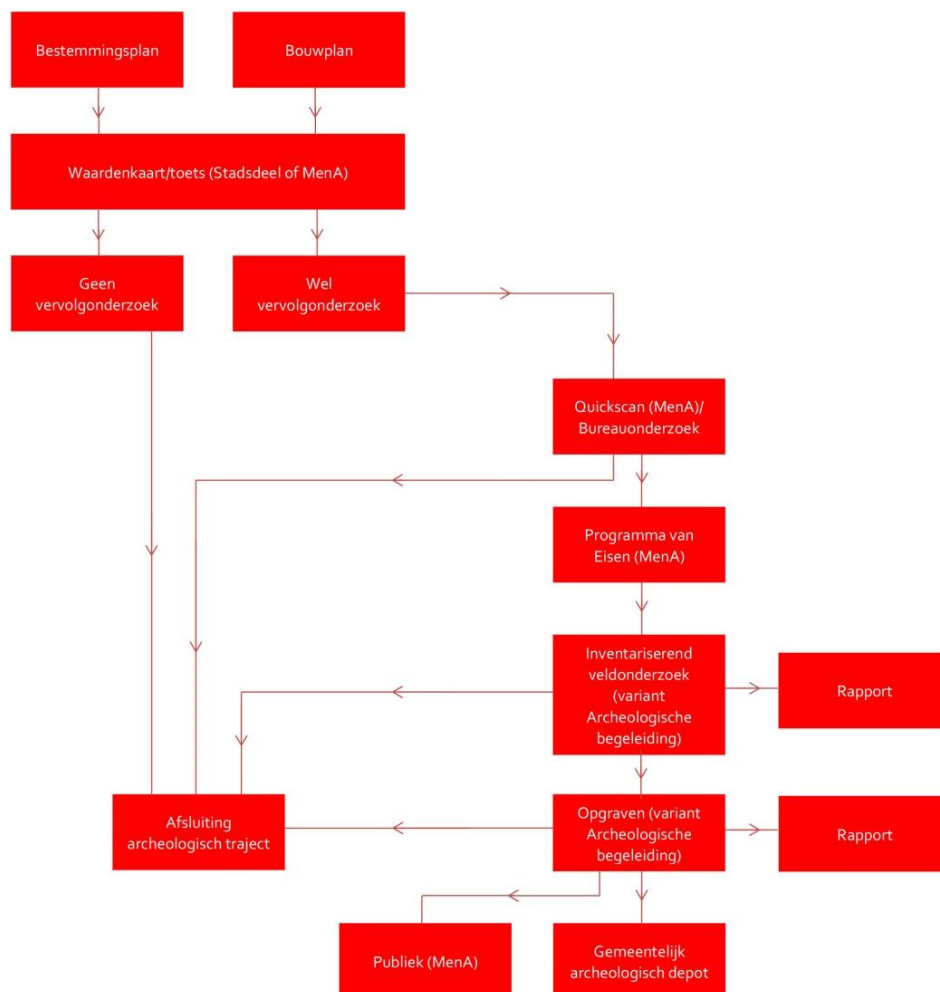
- 1: Gebieden met bekende archeologische waarden. Aangezien hier met zekerheid archeologische overblijfselen aanwezig zijn, is bij elke ingreep in de (water)bodem, ongeacht het oppervlak of de diepte, archeologisch onderzoek noodzakelijk.
- 2: Bebouwde gebieden met een hoge archeologische verwachting binnen het historische centrum van Amsterdam (tot en met de Vierde Uitleg: binnen de Singelgracht). Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 50 m² of minder dan 0,5 m onder maaiveld.
- 3: Gebieden met een hoge archeologische verwachting langs nog aanwezige historisch infrastructurele assen / in een historische woonkern buiten het historische centrum van Amsterdam. Deze gebieden zijn onbebouwd of de bebouwing dateert van vóór de 19de eeuw. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 100 m² of minder dan 0,5 m onder maaiveld.
- 4: Gebieden met een hoge archeologische verwachting buiten het historische centrum van Amsterdam, waarvan de huidige bebouwing dateert uit de late 19de eeuw. De verwachte resten hebben een dichte spreiding. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 100 m² of ondieper dan de 19de-eeuwse ophogingen.
- 5: Gebieden met een hoge archeologische verwachting buiten het historische centrum van Amsterdam, waarvan de huidige bebouwing dateert uit de late 19de of 20ste eeuw. Indien de bebouwing dateert uit de 19de eeuw hebben de verwachte resten een wijdere spreiding. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 500 m² of ondieper dan de 19de- en 20ste-eeuwse ophogingen.
- 6: Onbebouwde gebieden met een lage archeologische verwachting in de landelijke periferie van Amsterdam. Hier liggen archeologische vondsten dicht aan het oppervlak, zodat relevante archeologische lagen kunnen zijn opgenomen in de bouwvoor. De bouwvoor heeft gemiddeld een diepte van 0,3 – 0,5 m waaronder een eerste sporenvlak zichtbaar wordt. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 10.000 m² of minder dan 0,5 m onder maaiveld.
- 7: Bebouwde gebieden met een lage archeologische verwachting binnen het historische centrum van Amsterdam (tot en met de Vierde Uitleg: binnen de Singelgracht). De bebouwing dateert uit het einde van de 19de en de 20ste eeuw. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 10.000 m² of ondieper dan de 19de en 20ste eeuwse ophogingen.
- 8: Terreinen met een hoge archeologische verwachting die als vaarweg in gebruik zijn binnen het historische centrum van Amsterdam (tot en met de Vierde Uitleg: binnen de Singelgracht). Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij ingrepen in de waterbodem kleiner dan 500 m².
- 9: Gebieden met een lage archeologische verwachting die als vaarweg in gebruik zijn of waren binnen en buiten het historische centrum van Amsterdam. Uitzondering van archeologisch

veldonderzoek geldt bij ingrepen in de (voormalige) waterbodem binnen het historisch centrum kleiner dan 2.500 m² (9a) en buiten het historisch centrum kleiner dan 10.000 m² (9b).

- 10: Gebieden met een lage archeologische verwachting die onder water liggen, of die onder water gelegen hebben en ingepolderd zijn of opgespoten zijn. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij ingrepen kleiner dan 10.000 m² of in de oorspronkelijke waterbodem of in het oorspronkelijke maaiveld.

- 11: Gebieden zonder archeologische overblijfselen omdat hier al archeologisch onderzoek of grootschalig grondverzet heeft plaatsgevonden voor bijv. zware funderingen, kelders, tunnels e.d. en gebieden in de voormalige landelijke periferie van Amsterdam buiten de Singelgracht met een lage archeologische verwachting die bovendien opgehoogd, onderheid en bebouwd zijn aan het einde van de 19de en in de 20ste eeuw. Hier geldt een vrijstelling van archeologisch onderzoek. Gebieden waar al archeologisch onderzoek heeft plaatsgevonden zijn wel indirect van belang voor archeologische planning omdat ze aanwijzingen geven voor de eventuele aanwezigheid van archeologische resten in omliggende gebieden.

Voor de beleidsvarianten, 4, 5 en 7 tot en met 10 geldt dat het dieptecriterium op de uiteindelijke beleidskaart nader wordt gespecificeerd.

Stroomschema archeologie MenA

Colofon

Archeologisch bureauonderzoek BO 18-052
Amsterdam 2018

Voor akkoord controle proces en waardestelling:

Senior KNA-archeoloog Ma (specialisme waterbodems)
Hoofd afdeling Archeologie
Gemeente Amsterdam
Monumenten en Archeologie

Datum: 27-3-2018
Status: 1.0
Tekst:
Redactie: Prof. dr. J.H.G. Gawronski
Cartografie:
Vormgeving: Monumenten en Archeologie, gemeente Amsterdam

© Monumenten en Archeologie, Gemeente Amsterdam, 2018
Postbus 10718, 1001 ES Amsterdam, 020-2514900

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op enigerlei andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Monumenten en Archeologie. MenA aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.